

Ajalugu-Poliitika

1. Nimetage Vana-Liivimaal aastast 1515 vermitud hõbemünt, mis kaalus algselt 2,8 g ja sisaldas 93,7% hõbedat. 1...=9 killingit=27 penni.

2. **Kuidas nimetati Vanas Roomas vaba inimest, kel polnud Rooma kodaniku õigusi?** Nende seisundit sätestas *ius gentium*, nende jaoks oli Roomas eri preetor. Caracalla korraldus *Constitutio Antoniana* kaotas selle seisuse 212 . p.kr, siis said nad Rooma kodanikeks. Ka Jeesus Kristus kuulus sellesse seisusesse. Üks Tolkieni „Sõrmuste Isanda“ sarja tegelasi kannab sarnast nime.

3. Ta oli 1911-1934 Helsingi ülikooli professor. Võttis metsatüüpidealases teoses (*Über Waldtypen, 1909*) metsamaade klassifitseerimise ja tootlikkuse hindamise aluseks pms. alustaimestiku ning see leidis suure poolehoidu. Tema uurimusel Soome soodest põhineb Soome sootüüpide klassifikatsioon. Kaheosaline Metsakasvatuse alused (*Metsähoidon perusteet, 1916-17*) oli Soomes aastaid metsabioloogia tähtne teos ja käsiraamat. Oli enne Talvesõda kolm korda Soome peaminister ja kaua aega Eduskunna liige. Tema lapselaps on praegune Soome suursaadik Eestis Jaakko Kalela. **Kes?**

4. **Nimetage linn ja kindlus Lõuna-Prantsusmaal**, katarite ajalooline keskus. Katarid olid kristlased, kuid erinevalt rooma-katoliiklastest uskusid nad, et Jumal lõi vaid hingelise täiuse ja igaviku, mitte aga materiaalse maailma, mida nad nägid Saatana loominguna. Seega elasid nad väga askeetlikku, kasinat elu, keeldudes kõikidest maistest naudingutest. Nad ei söönud peeneid toite nagu näiteks liha, seks ja rikkus olid välistatud.

See 2000 a vana kindlus (3 km kahekordset kivimüüri, 56 vahitorni) on säilinud, sisuliselt pole pärast 13. sajandit midagi muudetud. Linnas elab tänapäeval 43 900 elanikku. Populaarne on ka sellenimeline lauamäng.

5. Kes?

Kunst-kirjandus-film

6. Evelin Ilves on presidentide naistest kõige ilusam," ütles kunstnik, kes maalis Eesti esileedist tasuta portree."Temaga võib võrrelda vaid Aserbaidžaaani presidendi abikaasat. Teie presidendi abikaasa on kaunis nii kehalt kui ka hingelt. Ja millised elavad silmad tal on! Tal on fantastilised

silmad! Ta on väga tundlik inimene." Ta on Venemaa kõige edukam kommertskunstnik. Tema maalitud ikoon ripub USA ekspresidendi George Bushi magamistoas, tema töid võib leida maailma suurimatest erakogudest ja teda võrreldakse sageli Salvador Daliga. Oma sidet Baltikumiga peab ta eriti sensitiivseks, sest ta ema sündis Panevežyses, vanaema oli soomlanna ning kunstniku sõjaväeteenistus möödus Valgas. **Kes on see kunstnik?**

7. USA riigisekretär Hillary Clinton avas hiljuti Moskvas selle Ameerika luuletaja ja geiikooni ausamba. Tseremoonial osales ka Moskva homofobist linnapea Juri Lužkov. Lužkov on nimetanud homoseksuaale saatanlikuks ning on keelanud Moskvas avaliku korra ja moraali kaitsmise ettekäändel kõik homoparaadid. See ausammas seisab Moskva riikliku ülikooli territooriumil. **Kelle ausammas avati?**

8. Kes?

9. Viljandis sündinud ja kasvanud, siin Jakobsoni gümnaasiumi lõpetanud noorkirjanik tõdeb, et teda on eluaeg kiusanud painav vajadus midagi luua. Noorsooromaanivõistluselt noppis kolmanda koha kahe aasta eest ilmunud «Mina, Mortimer». 2009 aastal on tema sulest ilmunud "Mu sõraline sõber", "Alexander ja Belle" ja "Enesetapjad". Kes on see kirjanik? **Kes?**

10. **Küsime Vanemuise lauljat ja näitlejat.** Sündinud 1951.a. Tartus. Õppis aastani 1969 Põlva Keskkoolis, laulmist 1969-71 Tartu Muusikakoolis ja Vanemuise vokaalstudios E. Ani juures. Mänginud filmides „Savoy ball”, „Püha Susanna ehk meistrite kool”, „Narva kosk”, „Kahe kodu ballaad”, „Teatriluulud”, „Keskea röömur” **Kes?**

Loodus

11. **Kuidas nimetatakse Austraalia metsikut hobust? A la mustang Ameerikas?**

12. **Mis tõugu on maailma suurimad kodukassid?** Isased kaaluvad 13-15 kg, emased 9-11 kg. Ühe legendi kohaselt põlvnevad nad pesukarudest.

13. **Kes on see Austraalia kaguosas ja Tasmaanias elav pisikiskja (*Dasyurops viverrinus*),**

väikese kassi suurune, mangusti või tsiibeti sarnane? Must, hall või punakaspruun kasukas on kaetud valgete täppidega. Öise eluviisiga, päeval magab tavaliselt kaljupraos või puuõõnsuses. Kolonistide saabudes võttis ta toidusedelisse inimkaaslevad rotid ja hiired, aga ka kodulinnud ja küülikud, mistõttu kolonistid neid endid omakorda hävitasid. Kuna loom on kergesti taltsutatav, hinnatakse teda praegu kasuliku abilisena, kes hävitab hiiri, rotte ja noori küülikuid (sest küülikud omakorda ei ole austraallasele enam kasulikud abilised).

14. Tsahkna tähendab võro-seto keeles üht taime. Setod lisavad teda ka õlle sisse. Mis taim on tsahkna?

15. Mis taimest on jutt? Tema ladinakeelne nimi *Ranunculus* tähendab 'konnake' (konn on *Rana*). Arvatavasti on see nimi seotud asjaoluga, et taimed kasvavad sageli vee ääres, kus konnad elavad. Nad kasvavad parasvöötmes Euroopas ja Põhja-Ameerikas, kuid ka näiteks Uus-Meremaal. Enamik neist on mitmeaastased taimed, kuid leidub ka üheaastaseid ja kaheaastaseid taimi. Nende õied kasvavad üksikuna, on kollased või valged (kui valged, siis ikkagi kollase südamikuga), mõnel liigil oranžid või punased. Kroonlehti on harilikult 5, vahel vähem või rohkem. Tuppelehti on 3–5, harilikult 5. Tolmukaid ja emakaid on palju. Viljas on palju seemneid. Kõik taimed on kariloomadele mürgised, samuti küülikutele. Suures koguses söömise korral võivad hobusedki surra. Kuivades mürk laguneb, nii et neid taimi sisaldav korralikult kuivanud hein on ohutu. Nad põhjustavad kokkupuutumisel nahapõletikku, nii et ka inimesed peavad nendega töötades ettevaatlikud olema ja kindaid kandma. Mürgisuse tõttu neid rahvakultuuris õieti ei kasutata. Sõna "sardooniline" ('kibe, põlastav') tuleb Sardiinias kasvava sardiinia alamliigi *Ranunculus sardous* järgi. Kui inimene seda sööb, tõmbub tema nägu grimassiks. Taim oli Türgi sultanite vägevuse sümbol.

Geograafia

16. Missuguses Läti linnas on suurim lätlaste osakaal? Linn aastast 1920 ja 2007.a. oli seal 3600 elanikku. Ajaloost on tuntud samanimeline Liivi ordu valitsusüksus (komtuurkond) (saksa keeles *Gebiet*), mis eksisteeris Liivi sõja alguses, aastatel 1559–1560.

17. Nimetage jõgi Lätis, Daugava parempoolne lisajõgi. Lähtub Kardece metsast. Pikkus 50 km, kõrguste vahe 122 m. Suurim lisajõgi Pelava. Suurimad asulad: Koknese, Bormani

18. Kuni aastani 2004 oli Leedu kõrgeim mägi Juozapine (293,6 m üle merepinna). Siis tehti uus mõõdistus ja leiti, et küsitava mäe tipp ulatub üle merepinna 293,84 m. Asub Medininkai kõrgustikul, Valgevene piiri lähedal, 24 km kaugusel Vilniusest. **Mis on Leedu kõrgeim mägi?**

19. Mis linna vappi Te näete?

20. Kes on kuuldava muusikapala autor?

Ta sündis Prantsusmaal Alam-Normandias Honfleuris 17. mail 1866. Tema isa oli muusikakirjastaja, ema oli helilooja ja pianist. Ta õppis mõne aja (1883–1884) Pariisi konservatooriumis. Ta ei olnud üksnes helilooja, vaid esines ka pianistina, kuigi ta tegi seda peamiselt rahapuudusel Montmartre'i kohvikutes ja kabareedes.

Tema helilooming on originaalne, humoorikas, sageli veider, ning väga minimalistlik. Tema muusikat nimetatakse tema enda eeskujul ka "mööblimuusikaks" (*musique d'ameublement*) sest ta ei olnud mõeldud kuulamiseks, vaid igapäevaelu taustaks.

Kaasaegsed hakkasid teda heliloojana tõsiselt võtma alles siis, kui ta oli juba neljakümnendates aastates. 1917 tõi balleti *Parade* (*Paraad*; selle partituur sisaldas osi kirjutusmasinale, udusireenile ja kõristile) esietendus kaasa skandaali, mis tegi talle heliloojana nime. Katkendit sellest muusikapalast Te praegu kuuletegi.

1920. aastatel tekkis Tema ümber juhtivatest Pariisi heliloojatest, kunstnikest ja luuletajatest koosnev kunstiline ring "Arcueil' kool".

Ta suri Prantsusmaal Île-de-Franceis Val-de-Marne'i departemangus Arcueil's 1. juulil 1925 ning maeti Arcueil' kalmistule.

Muusika

21. Mängime 1983 a. Euroopas edetabelite tippu jõudnud Peter Schillingi laulu „*Major Tom (Coming Home)*“. **Aga kes on see tuntud muusik, kes lõi oma lauludes selle virtuaalse astronauti tegelaskuju?** Seda teemat on kajastanud veel Def Leppard (Rocket), Kirby Ian Anderson (Mrs. Major Tom) ning mõnede arvates ka Elton John (Rocket Man).

22. **Nimetage Hispaania lavamuusika žanr**, mis koosneb dialoogist, tantsust ja reeglina linna- või rahvaviiside baasil muusikast. Nimetus tuleneb kuninglikust residents-jahilossist, kus 17. sajandi keskel meelelahutuslike etendusi esitati. 1856. avati Madridis ... teatri (*Teatro de la ...*), mis tegutseb ka praegu (hooaeg kestab jaanuarist juulini).

Väga kuulus on kataloonlaste ... de pescado – tõlkes kalaoperett – kala ja lugematud erinevad mereannid ehk mariscos koos sibulate, paprika, küüslaugu, suitsusingi, tomatite, jahvatatud mandlite, safrani, loorberilehe, peterselli ja pipraga brändi-sherrikastmes. Palju on maitsvaid pastarooge, mis sageli suurel paellapannil üle küpsetatakse.

Turist võiks ka teada, et tortilla on Hispaanias midagi hoopis muud kui mehhiko õhuke leib - nimelt lisanditega omlett, coca aga on kataloonlaste pitsale sarnanev panniroog.

23. Kes?

24. Mis pill?

25. DJ Lethal kodanikunimega Leors Dimants (sünd. 18.12.1972.a. Riias) on ühe kuulsa nu-metalli ansambli liige. Ansambel külastas sel suvel ka Eestit? **Mis ansambel?** Tegutsenud vahelduvalt alates 1995. aastast. Bänd alustas tegevust 1995. aastal ja pärit on nad kõik peale DJ Lethali Jacksonville`st Floridast. Stuudioplaadid: Three Dollar Bill, Y`All (1997), Significant Other (1999), Chocolate Starfish and the Hot Dog, Flavored Water (2000), Results May Vary (2003), The Unquestionable Truth, 1 (2005).

Teadus - Tehnika

26. Kuidas nimetatakse matemaatikas pinda, mille täiskõverus on konstantne ja negatiivne? Tuntuim neist tekib traktrissi pöörlemisel oma asümptoodi ümber.

27. Digiraamatud ehk e-lugejad on toredad seadmed. Amazon Kindle on üks menukamaid e-lugejaid, sest teisel pool suurt lompki on selle omanikul seadmele väga palju raamatuid osta. USA suurim raamatumüüja Barnes & Noble toob 30. novembril suure promokampaania saatel oma e-lugeja, millest oodatakse esimest tõsist konkurenti Amazoni Kindle`ile. **Kuidas on selle e-lugeja nimi? Nimi ühtib siin saalis oleva tuntud mälumänguri nimega?**

28. Antu, Kueyen, Melipal ja Yepun - millega on tegu?

29. **Kuidas on selle gaasiplatvormi nimi?** See on kõrgeim ehitis, mida kunagi on transporditud maapinna suhtes ühest kohast teise. Platvormi kõrgus on 472 m ja see kaalub 656 000 tonni. Platvorm seisab 303 m sügavusel merepinnal neljal silindrilisel raudbetoonjalal. Jalgade seinapaksus on 1 meetrit. Platvorm ja selle jalad ehitati eraldi ning ühendati 1995. aastal. 1991 hakkas Aker Kværner ehitama platvormi *condeep*-osa. 1992–1994 ehitati Stavangeris 36 m kõrgune platvormi veepealne osa. 1995 veeti platvorm oma praegusesse asukohta. See võttis aega seitse päeva ja seda jälgis mitu telekanalit. Gaasitootmine algas 9. veebruaril 1996. Ehitis ammutab gaasi

40 puuraugust ning see transporditakse torude kaudu maismaale kiirusega 890 m/s. 1996. aastal kanti platvorm Guinnessi rekordite raamatusse kui suurim avamere gaasiplatvorm. 2006. aastal andis laulja Katie Melua töötajatele kontserdi platvormi jalamil 303 m merepinnast allpool. See on kõige sügavamal peetud kontsert. Platvormi omanikuks on StatoilHydro. Platvormi geograafilised koordinaadid on 60°40' N, 3°40' .

30. Kes oli see 13. aprill 1922 - 27. oktoober 2002 elanud Eesti arhitekt. Õppis Sotsiaal- ja Kodundusinstituudis ning agronoomia erialal Tartu Ülikoolis. 1952. aastal lõpetas ta ERKI aia- ja pargikujundajana. Kavandanud maastikuarhitektina mitmeid maa-asulaid (Saku, Kurtna, Vinni). Tuntumad tööd arhitektina: ELVI peahoone, EPA Metsamaja, Jäneda ST õppehoone, kohvik „Tuljak“, Tallinna lillepaviljon, Kurtna linnukasvatuse katsejaam jpt

Varia

31. Kes on see Eesti kirjanik (30. detsember 1929 Narva – 11. september 2009)? Lõpetas 1956 TRÜ ja 1970 Leningradi Kõrgema Parteikooli. Töötas ajakirja Looming toimetuses ja kirjastuses. Kirjutanud lühiproosat ja romaane, millele on omane värvikaid tüüpe ja karaktereid loov argielukujutus. 1985 pälvis Fr. Tuglase novelliauhinna „Et rääkisin puudega“ eest. 1965. a romaanivõistlusel III preemia pälvinud teose põhjal vändati mängufilm. Muuhulgas on avaldanud huumorikogumiku “Oi elu, elukest...” (1968) ja autobiograafilise jutustuse “Ning majades, linnas, tänavatel...” (1987). Postuumselt ilmus hiljuti tema jutustus „Kunnese elu“.

32. Kuidas nimetatakse madalat ümmargust nisuleiba, mille taigen on tehtud jämedast (liht-)jahust ja rõõsast koorest või koorega segatud piimast ning kergitatud pärmiga? Eesti rahvuslikke leivaliike. Tehti pulmadeks jm tähtsamateks pühadeks (nad laoti söögilauale virna)

33. Rio de Janeiro ja seda ümbritsev linnade-külade regioon on ütle mata kirev ja rahvasterohke. Ühtekokku elab regioonis 14 miljonit inimest. Valgete inimeste osakaal ulatub 53% -ni. Suuruselt teise kogukonna moodustavad 33,5% valgete, mustade ja indiaanlaste järeltulijad ehk “pruunid”. Millise nime all on nad paremini tuntud?

34. Loeme Eesti Vabariigi 1938.a. põhiseadust

§ 36. Hääleõiguslik on iga kodanik, kes on saanud **kakskümmend kaks aastat vanaks** ja on olnud vahetpidamata **vähemalt kolm aastat** Eesti kodakondsuses.

§ 37. Hääleõiguslikud ei ole: 1) kodanikud, kes on tunnustatud nõdra- või hullumeelseks, 2) kodanikud, kes pimedatena, kurtummadena või ..... on hooldamise all, 3) valimisseaduste alusel mõned liigid avaliku hoolekande korras alaliselt ülalpeetavaid kodanikke ja 4) sundhooldamisele võetud kodanikud.

Missugune omadussõna sobib punktiiri asemele?

35. Kes laulab?

Sport

36. Kui Prantsusmaalt on kümme mängumeest NBA-s, siis Sacramento Kingsi Omri Casspi , Detroit Pistonsi Jonas Jerebko ja Memphis Grizzliesi Hasheem Thabeet esindavad riike, millede mängumehed tänava NBA-s esmakordselt platsile pääsevad.

Mis riike? 2 õiget 1 punkt

37. Küsime vendade ühist perekonnanime?

1. Sünd. 28.10.1946.a., 186 cm. Lõpetas 1965 Tallinna 22. kk-i ja 1970 elektromehaanikainsenerina TPI. Kuulus 1970–73 ja 1975 “Kalevi” esindusmeeskonda, 1974 “Ehitajasse”. 1968–74 võistles Eesti koondises. Eesti meister 1967 Tallinna “Kalevi” ja 1974 Harju KEK-i meeskonnas, Eesti karikavõitjaid 1970 ja 1972, suvespartakiaadi võitjaid 1970.

2. Sünd. 01.05.1948.a., 175 cm, 80 kg. Lõpetas 1966 Tallinna 22. kk-i ja 1971 füüsikuna TRÜ. Võitnud Eesti mv-tel 1968–74 8 kulda: 1968, 1969 ja 1974 kaugushüppes (ka sisevõistlustel), 1969 kolmikhüppes ja 1968 4×100 m teatejooksus. Isiklikud rekordid: 100 m 10,6 (1968), 200 m 21,9 (1968), kaugus 7.85 (1971) ja kolmik 16.25 Võistles 1968–74 Eesti koondises.

38. Mis linna vapp? Linnas toimub 2013.a. Suveuniversiaad. Selle linna klubid on oma riigi meistrivõistlused on viimastel aastatel võitnud meistritiitleid nii jalgpallis, jäähokis ja võrkpallis.

39. Rahvusvahelise Jalgpalliliidu FIFA president Sepp Blatter võttis vastu maailma vanima vutiklubi pakutud aupresidenti ametikoha. See klubi asutati 1857. aastal. Ajalooline klubi asetseb oma peakorteriga hetkel Dronfieldis, kuid klubi tahab iga hinna eest ..... tagasi kolida ja rajada ka uue staadioni. **Mis klubi?**

40. Kes?

Vastused:

1. veering (ka ferding)
2. peregriin (Sõrmuste triloogias esineb Peregrin Tukk, aka Punapõsk)
3. Aimo Kaarlo Cajander
4. Carcassonne
5. Mahatma Gandhi

6. Nikas Safronov
7. Walt Whitman
8. Alfred Hitchcock
9. Birk Rohelend
10. Tõnu Kattai

11. Brumby
12. Maine coon
13. Kvoll
14. Sookail
15. Tulikas

16. Rujiena (Ruhja)
17. Perse
18. Aukštojas
19. Kaliningrad (Königsberg, Karaliaucius)
20. Erik Satie

21. David Bowie, tema loodud laulud nimetatud teemal on "Space Oddity", "Ashes to Ashes" ja "Hello Spaceboy".
22. Zarzuela
23. Paul Simon
24. Banduura
25. Limp Bizkit

26. Pseudosfäär
27. Nook
28. Euroopa Lõunaobservatooriumi Väga Suure Teleskoobi (Very Large Telescope) teleskoopide nimed mapuche indiaanlaste keeles: Antu (Päike), Kueyen (Kuu), Melipal (Lõunarist), Yepun (Veenus).
29. Troll A
30. Valve Pormeister

31. Einar Maasik
32. Rõõsk
33. Pardod
34. Pillajad
35. The Archies, "Sugar, Sugar"

36. Iisrael, Rootsi, Tansaania
37. Brosman
38. Kaasan
39. Sheffiled FC
40. Kiira Korpi